

OBSAH

Úvod	9
Starořecká společnost – kultura a civilizace	11
<i>Evropská kultura má počátek v Řecku – co způsobilo mimořádný přínos Řecký – řecký městský stát („polis“) jako kulturněcivilizační útvar – zdroj racionality v Řecku – řecká kultura je introspektivní, je kulturou dialogu a výjimečného místa rozumu – zápas o zachování identity – řecká racionalita a nápor orientálních mystérií – mýtus v Řecku, v evropských dějinách a dnes – řecká věda – první ideál evropské vědy (teorie, spekulativnost, deduktivnost): bezrozporné poznání – rozdíl v učí moderní vědě – otrokářská společnost: antická a orientální forma.</i>	
Periklés – téma velikosti politika a člověka	25
Sloup v zrcadle dějin evropské kultury a civilizace	26
Sloup – základní opěrný prvek řecké, etruské a římské architektury	26
Tabla se sloupy	30
Pokus amerických architektů o vytvoření vlastního řádu	32
Sloupy v křížových chodbách v raném a vrcholném středověku	33
Mrakodrap v podobě nebeského sloupu	34
Administrativní výšková budova v podobě dórského sloupu	35
Josip Plečnik – variace na téma hlavic sloupů	36
Manifést „Znovuzavedení sloupu“ Bernharda Schneidera a Alessandra Carliniho (1975)	37
Sloup v ohnisku postmoderní imaginace a hravosti	38
Sloupy v monumentalizující a historizující pozdněmoderní či postmoderní architektuře sedmdesátých a osmdesátých let 20. století	40
Řecký chrám: sídlo boha, ne místo shromažďování věřících	42
Athénská Akropole a Parthenón	44
Řecký chrám a jeho odezvy ve stavitelství 19. a 20. století	45
Řecká filosofie a její odkaz dnešku	49
<i>Trvalá otevřenost základních filosofických otázek – filosofie, věda, umění – filosofie vzniká jako kritická aktivita zaměřená na překonání krize městského státu. Milétská filosofická škola (Thalés, Anaximandros, Anaximenes) – Hérakleitos (svět jako boj protikladů, podstata filosofie není v množství vědění) – tři pojetí filosofie: Sókratovo (filosofie jako obrozování duše), Platónovo (dialogy jako popud k filosofování), Aristotelovo (zvědečtění filosofie, zfilosofičtění vědy) – význam a pravidla filosofického dialogu dnes (J. Lacroix) – sofisté a relativizace poznání, etiky a hodnot městského státu. Sókratés: změna v orientaci filosofie, konec neosobního vědění, hledání smyslu života, Sókratova „péče o duši“. Sókratés – světo- dějinný etik. Platón: epochální filosof, umělec, organizátor – platónské přecenění rozumu a počátky metafyziky – Platónův koncept světa idejí – rozdílné názory na Platónovy Zákony a Ústavu – Patočkův, Popperův, Gadamerův a Straussův výklad Platóna. Aristotelés: polyhistor, zakladatel vědních disciplín a metodologie – Aristotelés vytvořil teorii pojmů (kategorie, definice, soudy) – filosofie zvědečtěla, věda zfilosofičtěla – rozumět přírodě znamená hledat, jaký účel má jednotlivý jev.</i>	
Sousoší symbolizující athénskou demokracii	77
Individualismus se osvobozuje z pout tradice	77
Vrcholné sochařské dílo helénismu – Níké – a jeho postmoderní odezva	80
Vrcholná sochařská díla helénismu	82

Časové vymezení antiky a helénistické doby. Helénismus – svěbytné spojení řecké a orientální kultury. Charakteristiky helénistické doby: kosmopolitní svět, rozkvět urbanismu a architektury (vyrovnaní sakrálních a světských staveb, nové typy veřejných budov), zmilitarizovaný svět, helénistické umění a jeho srovnání s klasickým řeckým uměním, velkoměstský život v helénistickém období. Proměny filosofie v helénismu (podřízení se požadavku popularizace jak ve volbě témat, tak ve způsobu výkladu; změna úkolů, cílů i obsahu filosofie, psychologizace a iracionalizace filosofie), základní filosofické směry v helénistickém období: pokračuje Plátónova Akademie, škola Aristotelova – peripatetikové; Epikúrovo učení, stoikové, novopythagorejci, skeptikové. Instituce vědecké práce helénistické epochy. Múseion – předchůdce univerzit a muzeí; Velká knihovna v Alexandrii (počátky textové kritiky, exegeze, systematického překladatelského úsilí). Celkové hodnocení helénistické epochy, srovnání s klasickým Řeckem, kulturně-civilizační paralely s postmodernou.

Héliopolis – helénistické město přerůstající za císařství v centrum kulturní a civilizační dominance Říma pro oblast Východu	99
Role Říma jako Caput Mundi a její vyjádření v architektuře	100
Prostor v řecké a římské architektuře	101
Římský Pantheon jako inspirace pro neoklasicistní stavby	102
Forum Romanum	104
Počátky císařského Říma a moc umění	106
Amfiteátr – římská masová výchova a výuka k surovosti	108
Římské divadelní stavby	112
Circus Maximus	113
Genius loci: dnešní Piazza Navona v zrcadle staletí	114
Římské akvadukty	117
Římské silnice a mosty	118
Thermae (thermae) – svědectví římského životního stylu, římské tělesné kultury a současně doklad výkonnosti římského stavitelství	119
Tepidarium Caracallových therm jako inspirace k čekárně Pensylvánského nádraží v New Yorku	122
Římské triumfální sloupy a jejich odezva v 19. století.	
Traianův sloup (columna Traiani)	124
Římské triumfální oblouky a jejich odezva v 19. století	128

Křesťanství v proměnách doby.

Od zániku antiky k nástupu křesťanské kultury a civilizace	131
---	------------

Příčiny, které vedly k zániku římské říše. Nová hospodářská a kulturní organizace prostoru po zániku impéria – nástup křesťanské kultury a civilizace (převážně rustikální a zpočátku kontinentální namísto předchozí středomořské helénistické a římské kultury a civilizace vázané na intenzivní námořní obchod v středomořském bazénu a výjimečnou roli městských center). Apokalyptická literatura – předběžná historie křesťanství. J. Patočka o náboženské a filosofické zkušenosti a motivaci pohybu proměny člověka. Křesťanská religiozita, křesťanství evangelii; helénizace křesťanství – proměna křesťanství v životní formu nové epochy. Patristika, význam sv. Augustína (pokračuje konstituce theologie, vymezení vztahu církve a státu, křesťanský koncept dějin). Křesťanský obraz světa: aristotelso-ptolemaiovský kosmos. R. Guardini – srovnání středověku a novověku; středověk patří k vrcholným obdobím evropské historie. J. Le Goff a jeho koncept „dlouhého středověku“; periodizace středověku, základní charakteristiky raného,

<i>vrcholného a pozdního středověku. Scholastika, její periodizace a představitelé, její výkon a příčiny zániku scholastiky a ztroskotání novoscholastiky. Aristotelsko-scholastická metafyzika a střetnutí s nastupujícím novověkem: „umění žít“ ve středověku a v novodobém, moderním obrazu světa; proměna spirituality v 15. století.</i>	
Středověký křesťanský svět – civilizace a kultura, v níž se setkává	
vnitřní řád křesťana s absolutním řádem univerza	153
Dóm ve Špýru – největší románská stavba a největší západokřesťanský chrám své doby (11. století)	154
Základní charakteristika gotického umění a architektury	156
Středověká gotická katedrála	157
Příklady portální plastiky gotických katedrál	158
Gotické sochařství ve Francii a Německu	160
Duch gotiky znamená dematerializaci stavby	161
Neogotika na konci 20. století	162
Muzeum umění jako katedrála pro 21. století?	163
Problém dosahování monumentality v architektuře	164
Kdy končí středověk?	166
Renaissance, reformace a protireformace.	
Sedmnácté století – předěl ve vývoji Evropy	167
<i>Problém kontinuity a diskontinuity mezi epochou renesance a 17. stoletím. Srovnání renesance a reformace. Rozpad theologicko-mravního světa a kult peněz; renesanční individualismus (Cellini, Aretino) – renesanční humanismus a zájem o antiku – jednostrannost renesanční negace středověku. Česká reformace (husitství, Jan Hus, Petr Chelčický; Masaryk, Pekař, Patočka a F. Šmahel k hodnocení husitství) – renesance, reformace a protireformace. N. Machiavelli: demystifikace politiky a moci, stát pod hledisko funkce a výkonu, cíl – účinná manipulace s lidmi, politika jako podstatná sféra objektivace člověka. Vznik moderní vědy: Galileo Galilei, Descartes, Bacon; galileovsko-karteziánská racionalita; 16. století: vrchol renesance a přivlastňování nových zemí; dobývání Nového světa připravuje moderní dobu – urychluje propojení moci a racionality vědy; 17. století: třicetiletá válka, konec duchovního konsensu křesťanské Evropy. Tridentský koncil – jeho původní záměr a zformování protireformačního římského katolicismu. Názory na krizi evropské společnosti konce 16. století a 17. století. Novověký antropocentrismus: člověk v pána a vlastníka přírody; 17. století a moderní doba.</i>	
Galileo Galilei a téma odpovědnosti vědce	197
Raná, vrcholná italská renesance a římské baroko	199
Příklad barokní inscenace prostoru a schopnosti evokovat slavnostnost. Španělské schody v Římě	203
Dva nadčasové symboly úspěšnosti renesanční církevní architektury: Kostel s centrální dispozicí (centrála) a kostel s hlavní lodí s valenou klenbou a s postranními kaplemi	204
Tridentský koncil 1545–1563	206
Protireformační architektura španělských Habsburků. San Lorenzo de El Escorial	207
Monument absolutistické monarchie. Palác ve Versailles	210
Protestantská sakrální architektura hledá svůj estetický výraz. St. Paul's Cathedral	214
Profánní architektura na prahu třicetileté války. Osudy města a jeho architekta. Radnice v Augsburgu	218

Barokní spojení votivní stavby s reprezentací světské vrchnosti. Kostel sv. Karla Boromejského	220
Baroko v jižním Německu, Rakousku a zemích Koruny české	221
Nástup neoklasicismu v polovině 18. století. Église de Sainte Geneviève	225
Dějiny západního ducha jsou dějinami boje o obraz světa	226
Od ptolemaiovského světa přes svět, který je vnímán jako labyrint, k světu, který se stává předmětem kalkulujícího poznání, objektem mocenského boje	227
Proměny vidění světa jako proměny sebeepochopení	228
Západní hnutí koloniální expanze	230
Dobývání Nového světa připravuje moderní dobu	232
Individualismus v renesančním a barokním portrétu	236
Doba renesance a baroka je dobou obnovení a nové slávy portrétního umění	238
„Valdštejn čtyřicetiletý“ v pohledu historika Golo Manna	240
Eskalace subjektivity. Vývoj ke kultu egocentrismu a introspekce	242
Osvícenství – sebedůvěra rozumu a projekt moderní doby	245
<i>Osvícenství – slovo a pojem; jak si osvícenství rozumělo a čím se stalo. Revoluce jako dominance zcela nových idejí – Francouzská revoluce jako předpolí utopii moderní doby. Modernizační a emancipační tendence moderní doby z pohledu postmoderny (M. Foucault). Od veřejnosti salónů k veřejnosti na náměstí, k občanské společnosti a parlamentu. Francouzskou revolucí končí „starý režim“. Osvícenství jako celoevropský jev; podstata osvícenství; formální rozlišení radikálního osvícenství (americké a francouzské), klasického (Anglie). Osvícenství – idea účinného vědění spojeného s mocí; rekonstrukce „politické obce“; vznik politických a sociálních organizací, založených na vztahu k ideám (ideologie); karteziánská racionalita je uplatňována na sociální skutečnost, ale současně dochází k vpádu nových mýtů. Teorie historického a přirozeného práva, společenské smlouvy (Locke, Hobbes, Rousseau), koncepty nového chápání historie (Voltaire, Rousseau, Condorcet, Turgot), přírody a člověka (Rousseau, de Sade), pokroku; pokrok v „poslední náboženství“ moderní doby.</i>	
Pochybnosti o pokroku	283
Moderní doba a fenomén revoluce	284
Radikální osvícenství a Francouzská revoluce – počátek moderní doby	288
Francouzská revoluce	290
E.-L. Boullée a J.-J. Lequeu: projekty svatyně revoluce, vědy a humanity	291
Přehled pramenů a literatury	305
Seznam vyobrazení	323
O autorovi	330